

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційне дослідження Чемодурової Юлії Миколаївни
«Психологічні умови подолання професійних деформацій практичних
психологів у системі післядипломної освіти»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Проблематика дисертаційного дослідження Чемодурової Ю.М. має значну цінність для педагогічної практики, оскільки на сучасному етапі розвитку системи неперервної освіти суспільство очікує від психологічної науки, зокрема від педагогічної та вікової психології, дієвої допомоги у забезпеченні гармонійного особистісно-професійного розвитку висококомпетентних фахівців. Оцінюючи науковий доробок автора, зазначимо, що робота характеризується ґрунтовністю постановки наукової проблеми, яка полягає у дослідженні психологічних умов подолання професійних деформацій практичних психологів у системі післядипломної освіти.

Здійснений аналіз дисертаційного дослідження дозволив стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у роботі, є достатньо обґрунтованими, оскільки вони базуються на використанні загальнонаукових та спеціальних методів, таких як: аналіз, систематизація, зіставлення та узагальнення даних з проблем психології професійної діяльності та професійного розвитку особистості, теоретичне моделювання сутнісних ознак явища професійних деформацій, психолого-педагогічне проектування, науковий експеримент тощо.

Мета дослідження відповідає рівню кандидатської дисертації та міститься у науковому обґрунтуванні комплексу психологічних умов, що забезпечують подолання професійних деформацій практичних психологів у

системі післядипломної освіти. Відповідно до мети дослідження були поставлені та реалізовані вагомі за змістом завдання.

Дисертаційне дослідження Ю.М. Чемодурової складається з трьох розділів. Перший розділ роботи присвячений аналізу наукового розуміння сутності та змісту процесу професіогенезу фахівця; визначенню основних положень сучасної психологічної науки щодо сутності феномена професійних деформацій особистості взагалі та практичного психолога зокрема.

У розділі зазначено, що незважаючи на широке використання терміна “професійні деформації” в науковій літературі, у сучасній психології проблема виникнення та подолання професійних деформацій у теоретичному і практичному аспекті залишається недостатньо розробленою, про що свідчить відсутність єдиного розуміння сутності цього феномена, теоретично визначеної й методологічно обгрунтованої моделі його виникнення і розвитку, розробленої й експериментально апробованої технології профілактики та корекції професійних деформацій практичних психологів в умовах післядипломної освіти.

Здійснений теоретичний аналіз психолого-педагогічних досліджень порушеного професійного розвитку фахівця, дозволив авторці виділити деформації на всіх рівнях функціонування особистісного і професійного в Я психолога; визначити, що професійні деформації практичних психологів розрізняються за ступенем залученості фахівця в професійну діяльність, його заглибленням у цей процес і мірою зворотності цього процесу. Виявлення сукупності особистісних, організаційних та статусно-рольових чинників, які закладені в змісті і структурі професійної психологічної діяльності, вивчення сучасних вітчизняних досліджень з профілактики і корекції професійних деформацій у представників інших професій, а також зарубіжного досвіду підвищення кваліфікації практичних психологів дало підстави визначити психологічні умови подолання професійних деформацій у системі післядипломної освіти, а саме: 1) усвідомлення практичними психологами

сутності професійних деформацій фахівців, методів їх самодіагностики, успішної профілактики та корекції через оновлення змісту післядипломної освіти; 2) гармонізація професійної Я-концепції практичних психологів, яка визначає зміст їх професіогенезу, темп, успішність оволодіння професійною діяльністю, входження в професійну спільноту шляхом розхитування генералізованої деструктивної установки; 3) активізація механізмів професійної самоорганізації практичних психологів завдяки створенню рефлексивного освітньо-професійного середовища у закладі післядипломної освіти.

У другому розділі подано загальну стратегію констатувального експерименту, презентовано результати емпіричного дослідження особливостей прояву професійних деформацій практичних психологів відповідно до визначених компонентів структури психіки. За допомогою статистичного аналізу виявлено кореляційну залежність між отриманими даними, що дало можливість визначити критерії та рівні розвитку професійних деформацій практичних психологів, а також кількісні й якісні показники їх подолання.

Третій розділ дисертаційної роботи присвячений експериментальній перевірці ефективності визначених психологічних умов подолання професійних деформацій практичних психологів у системі післядипломної освіти, тобто реалізації формульованого експерименту.

Базуючись на принципах системного, синергетичного, суб'єктно-діяльнісного, особистісного, компетентнісного, генетичного та контекстного підходів, а також враховуючи положення сучасної вікової та педагогічної психології, дисертанткою створена авторська модель (с. 157), в якій подано принципи, форми і методи подолання професійних деформацій практичних психологів у системі післядипломної освіти. Відповідно до створеної моделі, пропонується програма, що містить етапи подолання професійних деформацій у системі післядипломної освіти (діагностично-мотиваційний, змістовно-операційний і рефлексивний), у кожному з яких визначено зміст

роботи в курсовий та міжкурсовий період підвищення кваліфікації практичних психологів.

Текст дисертації Чемодурової Ю.М. характеризується послідовним, логічним викладенням матеріалу, вдалим поєднанням теоретичного обґрунтування та емпіричної перевірки презентованих наукових положень.

Надійність і валідність результатів забезпечена адекватним методологічним обґрунтуванням вихідних положень, відповідністю методів дослідження його меті і завданням.

Вивчення тексту дисертації, автореферату та публікацій автора за темою дисертації дозволяє зробити висновок, що представлена на розгляд робота має наукову новизну, теоретичну і практичну цінність.

Наукова новизна та теоретична значущість одержаних результатів дослідження полягають у тому, що вперше: визначено сутність професійних деформацій практичних психологів як особливого особистісно-професійного явища, що виявляється у зміні структури особистості фахівця під впливом професійної діяльності, викривленні його професійної Я-концепції через фіксацію і генералізацію деструктивної установки; визначено чинники, особливості прояву та критерії розвитку професійних деформацій практичних психологів за визначеними компонентами структури особистості, рівні їх розвиненості; обґрунтовано комплекс психологічних умов подолання професійних деформацій практичних психологів у системі післядипломної освіти; розроблено й апробовано модель та доведено ефективність програми подолання професійних деформацій практичних психологів у системі післядипломної освіти.

Безпосереднє *практичне значення* отриманих результатів полягає в тому, що структуровані й апробовані психодіагностичні методики вивчення професійних деформацій, а також розроблені модель і програма їх подолання у системі післядипломної освіти можуть бути використані в процесі підвищення кваліфікації практичних психологів для удосконалення його змісту в курсовий та міжкурсовий період, в тому числі: спецкурс

«Профілактика і корекція професійних деформацій особистості», мотиваційний тренінг, тренінг з профілактики і корекції професійних деформацій особистості, тренінг саморегуляції емоційних станів, рефлепрактикум, методи психобіографії та проектування професійного розвитку, робота балінтовської групи.

На підставі аналізу тексту дисертації можна констатувати досягнення авторкою загальної мети дослідження, підтвердження гіпотези та вирішення сформульованих у ньому завдань.

Поданий у дисертації матеріал, його психологічний аналіз, інтерпретація та зроблені висновки не викликають заперечень, разом із тим необхідно зупинитися на окремих зауваженнях щодо її змісту:

1. При розкритті особливостей професійних деформацій у теоретико-методологічному аналізі проблеми дослідження доцільним було б розглянути цей феномен як наслідок професійного стресу.

2. Недостатньо чітко розмежовані поняття «професійна деформація», «емоційне вигорання», «професійне вигорання».

3. У роботі робиться наголос на важливості формування професійних новоутворень, пов'язаних з психопрофілактикою розвитку професійних деформацій не тільки практичних психологів, а й студентів майбутніх практичних психологів, але б було доцільно розкрити специфіку та особливості реалізації відповідних заходів в процесі їх навчання.

4. За текстом дисертаційної роботи зустрічаються деякі стилістичні, орфографічні та технічні помилки.

Втім, висловлені зауваження не впливають на загальну оцінку роботи, якій, на нашу думку, властивий високий рівень наукового обґрунтування та творчий дослідницький потенціал.

На підставі зазначеного можна стверджувати, що дисертаційна робота Ю.М. Чемодурової є актуальним, завершеним самостійним дослідженням, в якому відображені науково обґрунтовані результати.

Вважаємо, що дисертаційне дослідження відповідає вимогам “Порядку присудження наукових ступенів”, а її автор, Чемодурова Юлія Миколаївна, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

доцент кафедри психології

Уманського державного педагогічного

університету імені Павла Тичини,

кандидат психологічних наук

М.С. Міщенко

Ректор

проф. О.І. Безлюдний